

Izbjegavanje plaćanja poreza

Zgrebec, Ena

Undergraduate thesis / Završni rad

2018

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:198406>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-25**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet ekonomije i turizma
„Dr. Mijo Mirković“

Ena Zgrebec

IZBJEGAVANJE PLAĆANJA POREZA
Završni rad

Pula, 2018.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet ekonomije i turizma
„Dr. Mijo Mirković“

Ena Zgrebec

IZBJEGAVANJE PLAĆANJA POREZA
Završni rad

JMBAG: 0303056846 , redoviti student

Studijski smjer: Ekonomija

Predmet: Javne financije

Mentor: prof. dr. sc. Sandra Krtalić

Pula, rujan 2018.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisana Ena Zgrebec, kandidat za prvostupnika ekonomije, smjera Ekonomije ovime izjavljujem da je ovaj Završni rad rezultat isključivo mojeg vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Završnog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Student

U Puli, _____, _____ godine

IZJAVA
o korištenju autorskog djela

Ja, Ena Zgrebec dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj završni rad pod nazivom „Izbjegavanje plaćanja i utaja poreza“ koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), a sve u skladu sa Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama. Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

U Puli, _____ (datum)

Potpis

KAZALO

Predmet: Javne financije

1. UVOD	1
2. POREZNI SUSTAV – DEFINICIJA, PRAVA I OBVEZE	3
2.1. Uloga poreznog sustava	3
2.2. Pojmovno određenje izbjegavanja i utaje poreza	7
2.3 Porezne oaze	9
2.4. Uzroci i posljedice izbjegavanja i utaje poreza	12
3. IZBJEGAVANJE I UTAJA POREZA – POJAVNOST I SANKCIONIRANJE	14
3.1. Izbjegavanje plaćanja poreza i utaja	14
3.2. Pojavni oblici utaje poreza	16
3.3. Metode i preporuke za suzbijanje izbjegavanja plaćanja i utaje poreza ..	17
4. NEPLAĆANJE I UTAJA POREZA U REPUBLICI HRVATSKOJ	21
4.1. Zakonodavni okvir i uloga poreznih tijela	21
4.2. Mjere sprečavanja izbjegavanjai utaje poreza u Hrvatskoj.....	23
4.3. Izbjegavanje plaćanja i utaja poreza u svijetu i Hrvatskoj	24
4.4. Izbjegavanje plaćanja i utaja poreza u Hrvatskoj prema vodećim poreznim oblicima	30
4.4.1. Porez na dobit	30
4.4.2. Porez na dohodak	31
4.4.2. Porez na dodanu vrijednost	24
5. ZAKLJUČAK	33
LITERATURA	35
POPIS SLIKA	37
POPIS TABLICA.....	38
POPIS GRAFOVA	39
SAŽETAK	40
SUMMARY	41

1. UVOD

Obveze i specifičnosti u svezi plaćanja poreza definirane su u okviru zakonodavnog okvira neke države, kao i u kontekstu njezina porezna sustava. Nacionalni porezni sustavi prepoznaju različite vrste i broj poreznih oblika, a u okviru njih jasno određuju tko su porezni obveznici, što su porezne osnovice za obračun poreza, vrste i visinu poreznog stupa, rokove plaćanja i drugo.

Iako su porezi prihod za državu, plaćanje poreza predstavlja financijsko opterećenje poreznih obveznika, pri čemu oni na ovu stavku gledaju kao na značajni gubitak dijela zarade. Upravo zbog toga često podliježu izbjegavanju plaćanja poreza, odgađanju obveze ili utaji poreza. Riječ je o djelima koja se različito sankcioniraju među državama i nacionalnim poreznim sustavima te zakonodavstvima, ovisno je li izbjegavanje bilo zakonito ili nezakonito.

Navedene radnje nekoj državi donose ozbiljne gubitke, a često predstavljaju i vodeće destabilizatore neke nacionalne ekonomije, ali i društva. Upravo zbog toga danas se sve oštrije pristupa reduciranju ovih problema, kao i njihovu postupnom otklanjanju. U tu svrhu provode se razne aktivnosti u Republici Hrvatskoj, kao i ostalim državama Europske unije i šire. Vrlo je značajno istaknuti kako su ove radnje zakonski sankcionirane i strogo osuđivane.

Cilj rada je istražiti osnovne pojmove u svezi predmetne problematike. Misli se konkretno na porezni sustav, njegova osnovna obilježja, kao i prava te obveze unutar njega. Pored toga, cilj je analizirati problematiku izbjegavanja plaćanja poreza, te utaje poreza u teorijskom kontekstu. Svrha rada je predmetnu problematiku istražiti na konkretnom primjeru, a za te potrebe istražuju se izbjegavanje i utaja poreza u Hrvatskoj te odabranim zemljama Europe unije.

Rad se sastoji od tri poglavlja, uvoda i zaključka. Prvo poglavlje daje nešto opsežniji uvod u problematiku poreznog sustava. U okviru njega daju se definicije ovog sustava, obrađuju se prava i obveze, osnovni porezni oblici i slično. Sljedeće poglavlje detaljnije zadire u središnju temu, a odnosi se na izbjegavanje i utaju

poreza generalno. Osim pojava oblika utaje poreza, ono razmatra i instrumente za reduciranje i sankcioniranje ovih radnji. Posljednje poglavlje rada istražuje predmetnu problematiku na primjeru Republike Hrvatske i Europske unije, čime se rad zaokružuje u smislenu cjelinu.

Za potrebe istraživanja korištene su metoda analize i sinteze, induktivna i deduktivna metoda, metoda komparacije i metoda apstrakcije te statistička metoda. Tekst rada oblikovan je metodom deskripcije.

2. POREZNI SUSTAV – DEFINICIJA, PRAVA I OBVEZE

2.1. Uloga poreznog sustava

Fiskalna politika predstavlja jednu od najznačajnijih politika na razini neke države, točnije njezina gospodarstva i društva. U okviru fiskalne politike najznačajnija je porezna politika. Ona se načelno provodi u okviru funkcionalnosti nacionalnog poreznog sustava koji čini nekoliko poreznih oblika, kojima se oporezuju različiti prihodi i ostali izvori, a pri čemu se prikupljaju sredstva u državni proračun te naposljetku ulažu u različita javna doba i usluge te slično. U okviru ovog razjašnjenja potvrđuje se ekonomska i socijalna funkcija poreznog sustava, ali i fiskalne politike.

Važno je istaknuti kako porezi i porezna politika bivaju tek jedno od važnijih područja fiskalne politike države, a ona kao takva uređuje strukturu i visinu poreza, kao i državne potrošnje. Slijedom navedenog, porezi se mogu definirati na niz načina i s nekoliko aspekata, a najjednostavnije je istaknuti kako oni predstavljaju važan izvor prihoda države, kojima se provodi financiranje javnih potreba neke zajednice. Kao takvi, u praksi se koriste i za mjerenje ili kvantificiranje ekonomske snage nekog gospodarstva (Šimurina, 2016).

Na porezni sustav i stope poreza kojima se oporezuju razne osnovice, utječe čitav niz čimbenika. Misli se pri tome na razinu demokracije, centralizacije, stopu nezaposlenosti, veličinu javnog sektora, zaduženost gospodarstva i vlade te slično. U tom smislu, porezni sustav odraz je snage i stanja nekog nacionalnog gospodarstva.

Porezi su obvezna davanja koja bez izravne i trenutne protuusluge država uzima od osoba i poduzeća, a u svrhu financiranja javnih rashoda prikupljenim sredstvima. Prema tome, svi dionici koji ostvaruju bilo koji oblik prihoda imaju za obvezu izdvajati dio zarade na plaćanje poreza, a na taj način zapravo financiraju javne usluge poput zdravstva, obrazovanja, sigurnosti i ostaloga.

Moguće je također istaknuti kako porezi podrazumijevaju financijske instrumente prikupljanja prihoda suvremenim državama, a služe podmirenju rashoda iz njihove

nadležnosti, neovisno o tome da li se ti rashodi podmiruju u industrijski visokorazvijenim ili pretežito poljoprivrednim zemljama, kao i o ostalim ekonomskim obilježjima (Rajković, 2012: 3).

Sukladno navedenom, porezni obveznici najjednostavnije se definiraju kao sva privredna poduzeća i pojedinci, odnosno članovi nekog društva. Kako bi se obradila obilježja, prava i obveze ovih subjekata, daje se osvrt na osnovne porezne oblike u Hrvatskoj, a u okviru njih i porezne obveznike. U nastavku se prvenstveno daje pregled osnovnih elemenata poreznog sustava Hrvatske, točnije pregled poreznih oblika koji postoje u domeni ovog poreznog sustava (Tablica 1.).

Tablica 1. Porezni oblici u okviru hrvatskog poreznog sustava

1.DRŽAVI POREZI	1.1. POREZ NA DODANU VRIJEDNOST 1.2.POREZ NA DOBIT 1.3.POSEBNI POREZI I TROŠARINE	1.3.1.Posebni porez na motorna vozila 1.3.2.Posebni porez na kavu i bezalkoholna pića 1.3.3.Porez na premije osiguranja od automobilske odgovornosti i premije kasko osiguranja cestovnih vozila 1.3.4.Trošarinski sustav oporezivanja alkohola, alkoholnih pića, duhanskih proizvoda, energenata i električne energije
2.ŽUPANIJSKI POREZI	2.1.POREZ NA NASLJEDSTVA I DAROVE 2.2.POREZ NA CESTOVNA MOTORNA VOZILA 2.3.PORZE NA PLOVILA 2.4.POREZ NA AUTOMATE ZA ZABAVNE IGRE	
3.GRADSKI ILI OPĆINSKI POREZI	3.1.PRIREZ POREZU NA DOHODAK 3.2.POREZ NA POTROŠNJU 3.3.POREZ NA KUĆE ZA ODMOR 3.4.POREZ NA PROMET NEKRETNINA	
4.ZAJEDNIČKI POREZI	4.1.POREZ NA DOHODAK	
5.POREZI NA DOBITKE OD IGARA NA SREĆU I NAKNADE NA PRIREĐIVANJE IGARA N SREĆU	5.1.LUTRIJSKE IGRE 5.2.IGRE U CASINIMA 5.3.IGRE KLAĐENJA 5.4.IGRE NA SREĆU NA AUTOMATIMA 5.5.NAKNADA ZA PRIREĐIVANJE PRIGODNIH JEDNOKRATNIH IGARA NA SREĆU	5.1.1.Mjesečna naknada za priređivanje lutrijskih igara 5.1.2.Porez na dobitke od lutrijskih igara na sreću 5.3.1.Naknade za priređivanje kladenja 5.3.2.Porez na dobitke od kladenja
6.NAKNADA ZA PRIREĐIVNJE NAGRADNIH IGARA	6.1.PROPISANA UPLATA PRIREĐIVAČA NAGRADNIH IGARA U KORIST HRVATSKOG CRVENOG KRIŽA	

Izvor: Izrada autora prema: Porezni sustav Republike Hrvatske. Dostupno na:

https://www.porezna-uprava.hr/HR_porezni_sustav/Stranice/naslovna_tablica_psrh.aspx
(11.09.2018.).

Na temelju konkretnih poreznih oblika moguće je definirati tko su točno porezni obveznici, koja su njihova prava i obveze te slično. Generalno, porezni obveznik je svaka fizička i pravna osoba, koja je na osnovi propisa dužna platiti porez, odnosno podmiriti poreznu obvezu. Ta osoba naziva se i pasivnim poreznim subjektom ili poreznim dužnikom. Pri tome, uobičajeni naziv za poreznog dužnika u Hrvatskoj je porezni obveznik. Kada je porezni obveznik fizička osoba, kao jedinica oporezivanja može se utvrditi pojedinca i grupu – supružnike ili obitelji. Kad je porezni obveznik pravna osoba, najčešće je to trgovačko društvo, odnosno poduzeće. (Jelčić et al., 2008: 118)

U Hrvatskoj su porezni obveznici, kao i njihova prava i obveze, uređeni Općim poreznim zakonom (Narodne novine 115/16), specifičnim zakonima koji se odnose na pojedine porezne oblike, kao i raznim podzakonskim aktima. Već je istaknuto kako su temeljni porezni oblici u ovom poreznom sustavu porez na dobit, dohodak i PDV. Oni čine vodeće porezne oblike kod javljanja porezne utaje, obzirom da je riječ o tri najznačajnija porezna oblika u većini zemalja svijeta, pa tako i u hrvatskoj. Sukladno tome, u nastavku se specificiraju porezni obveznici ovih oblika, uz naznaku njihovih prava i obveza (Tablica 2.).

Tablica 2. Porezni obveznici poreza na dobit, dohotka i PDV-a u Hrvatskoj

POREZ NA DOBIT
<ul style="list-style-type: none">- Trgovačko društva i druga pravna te fizička osoba, rezident Republike Hrvatske koja gospodarsku djelatnost obavlja samostalno, trajno i radi ostvarivanja dobiti, dohotka ili prihoda ili drugih gospodarskih procjenjivih koristi;- Tuzemna poslovna jedinica inozemnog poduzetnika ili nerezidenta;- Fizička osoba koja ostvaruje dohodak prema propisima o oporezivanju dohotka, ako izjavi da će plaćati porez na dobit umjesto poreza na dohodak;- Fizička osoba koja ostvaruje dohodak od obrta i s obrtom izjednačenih djelatnosti prema propisima o porezu na dohodak koja je u prethodnom razdoblju ostvarila primitak veći od 3 milijuna kuna ili ako ispunjava jedan od definirana tri uvjeta i to: u prethodnom razdoblju ostvarila je dohodak veći od 400 000 kuna, ima dugotrajnu imovinu veću od 2 milijuna kuna ili je u prethodnom razdoblju zapošljavala prosječno više od 15 radnika;- Iznimno tijela državne uprave, područne samouprave, tijela lokalne samouprave, Hrvatska narodna banka, državne ustanove, ustanove jedinica područne (regionalne) samouprave, te ostali dionici, ako obavljaju gosp. djelatnost, a neoporezivanje te djelatnosti bi dovelo do stjecanja neopravdanih povlastica na tržištu, obveznici su poreza na dobit za tu djelatnost;- Svaki poduzetnik koji se ne ubraja u ove točke, nije obveznik poreza na dohodak i čija se dobit drugdje ne oporezuje;- Tuzemni isplatelj koji plaća kamate, dividende, udjele u dobiti, autorska prava i druga prava intelektualnog vlasništva inozemnim osobama koje nisu fizičke osobe i koji plaća usluge istraživanja tržišta, poreznog i poslovnog savjetovanja i revizorske usluge inozemnim osobama; te koji plaća sve vrste usluga koje su plaćene osobama koje imaju sjedište ili mjesto stvarne uprave odnosno nadzora poslovanja u državama koje se smatraju poreznim utočištima ili financijskim centrima, osim država članica Europske unije, te država s kojima je Hrvatska sklopila i primjenjuje ugovore o izbjegavanju dvostrukog oporezivanja, a država je objavljena na Popisu država koji donosi ministar financija i koji se objavljuje na mrežnim stranicama Ministarstva financija i Porezne uprave.
POREZ NA DOHODAK
Obveznik poreza na dohodak je domaća i inozemna fizička osoba koja ostvaruje dohodak. Dakle, porezni je obveznik pojedinac, a ne poduzeće. To je pojedinac koji prima plaću, mirovinu ili autorski honorar, realizira dividendu, ostvaruje dohodak prodajom stana, posjeduje obrt koji mu donosi dohodak i slično.
POREZ NA DODANU VRIJEDNOST – PDV
Kupnjom nekog dobra ili plaćanjem neke usluge svaki građanin snosi PDV koji je uračunat u cijenu, ali to ne znači da je obveznik PDV-a. Obveznici PDV-a samo su osobe (poduzetnici) registrirane za obavljanje poduzetničke djelatnosti, odnosno: <ul style="list-style-type: none">- poduzetnici kada isporučuju dobra ili usluge- uvoznici kada uvoze dobra- izvoznici koji nisu izvezli proizvode po određenim propisima- poduzetnici (fizičke osobe) čija je godišnja vrijednost isporuka veća od 85.000 kuna.

Izvor: Izrada autora prema: IJF (2018.) Porez na dodanu vrijednost. Dostupno na: http://www.ijf.hr/porezni_vodic/1-08/PDV.pdf (20.08.2018.); IJF (2018.) Porez na dohodak. Dostupno na: http://www.ijf.hr/porezni_vodic/3-04/3dohodak.pdf (20.08.2018.); Porezna uprava (2018.) Porez na dobit. Dostupno na: https://www.porezna-uprava.hr/HR_porezni_sustav/Stranice/porez_na_dobit.aspx (20.08.2018.).

Stopa poreza na dobit u Hrvatskoj iznosi 12% ili 18% ovisno o visini prihoda, a primjenjuju se i određene olakšice. Misli se na porezne olakšice na potpomognutim područjima, olakšice za reinvestiranu dobit (ulaganje u dugotrajnu imovinu) te olakšice za ulaganja (smanjenje za 50%, 75% ili 100%) ovisno o visini ulaganja. Na stopu poreza na dohodak primjenjuje se porezna stopa od 24% ili 36%. Ne oporezuju se primici od pomoći posebnim skupinama društva (socijalna pomoć, roditeljski ili porodiljini, za vrijeme nezaposlenosti, naknada od ozlijede na radu i slično), te se u okviru ovog poreza posebno se razmatraju i umanjenja za uzdržavane članove. Stope PDV-a u Hrvatskoj iznose 25%, 13% ili 5%, ovisno o dobru ili usluzi oporezivanja (Porezna uprava, 2018).

2.2. Pojmovno određenje izbjegavanja i utaje poreza

Izbjegavanje i utaja poreza predstavlja aktualnu temu i jednu od vodećih fiskalnih problematika, kako u Hrvatskoj, tako i šire. Neplaćanje poreza može se razmatrati s dva aspekta, a misli se na (Kesner-Škreb, 2005: 267):

- Legalno ili prihvatljivo izbjegavanje plaćanja poreza (engl. *tax avoidance*)
- Nelegalno izbjegavanje plaćanja poreza ili kažnjivo izbjegavanje porez, porezna utaja (engl. *tax evasion*).

Izbjegavanje poreza se pri tome definira kao potpuno korištenje svih mogućnosti smanjenja porezne obveze koje pruža zakon. Prema tome, smatra se legalnom radnjom, koja ne podliježe zakonodavnom i oštrom kažnjavanju. Naime, u zemljama diljem svijeta svakodnevno se pronalaze propusti u poreznim zakonima koji osiguravaju izbjegavanje plaćanja poreza na legalan način ili plaćanje poreza po nižim stopama od zakonom propisanih.

S druge strane, utaja poreza predstavlja neplaćanje zakonski utvrđenih poreza, odnosno zakonom kažnjivu i neprihvatljivu radnju. Ovakve radnje svakodnevno se javljaju na međunarodnoj razini. Jedan od najjednostavnijih primjera je prodaja neke robe ili usluge bez računa, odnosno bez evidencije poslovanja.

U praksi postoje razni načini, metode ili instrumenti utaje poreza, a misli se na:

- „Dvostruko vođenje poslovnih knjiga - Jedne se knjige pokazuju poreznim vlastima, a u drugima se bilježi stvarni promet;
- Rad na crno koji se plaća gotovinom, a čiji se iznosi ne unose u poreznu prijavu;
- Mnogi se poslovi ne plaćaju niti virmanom niti gotovinom, već se protunaknada daje u naturi ili protuuslugom. Tada je na djelu trampa kao prvotni oblik razmjene među ljudima;
- U nekim se zemljama poreznim vlastima moraju prijaviti napojnice i na njih platiti porez. No kako samo primalac zna koliko je novca dobio, tako je poreznim službama vrlo teško ući u trag ovoj vrsti prihoda;
- Poreznicima je teško otkriti sva plaćanja roba i usluga koje se vrše u gotovini, a ne preko platnog prometa. (Kesner-Škreb, 1995: 268):“
- „Ako porezni obveznik ne prijavi cjelokupan iznos ostvarenog prihoda, odnosno dohodak koji podliježe oporezivanju;
- Ako ne prijavi posjedovanje imovine koja je predmet oporezivanja ili ako prikrije određene relevantne činjenice, događaje ili djelatnosti koje služe kao povod za oporezivanje;
- Podnošenjem nepotpune i/ili lažne porezne deklaracije o veličini prihoda i dohotka, vrijednosti imovine, o činjenicama, događajima ili djelatnostima koje su predmet oporezivanja (Jelčić et al., 2008: 218) .“

Najčešće, o poreznoj utaji govorimo kada se radi o izbjegavanju plaćanja neposrednih (izravnih) poreza. Međutim, u slučaju kada se izbjegne plaćanje posrednih, odnosno neizravnih poreza, osim termina porezna utaja, češće susrećemo termin krijumčarenje. „ Krijumčarenje (kontrabanda ili šverc) pojava je nezakonite porezne evazije pri oporezivanju primjenom općeg ili posebnih, specifičnih poreza na promet i carina.“ Sa stajališta oporezivanja krijumčarenje, kontrabanda ili šverc nije samo izbjegavanje plaćanja propisanih carina i carinskih davanja pri uvozu, izvozu ili tranzitu robe, nego i izbjegavanje plaćanja posrednih poreza unutar i izvan državnih granica.) (Jelčić et al., 2008: 218-219).

Iako su ova dva načina izbjegavanja plaćanja poreza jasno razgraničena, ta granica vrlo je labilna i tanka. Točnije, porezno izbjegavanje s lakoćom prelazi u utaju poreza. Obje radnje, iako nešto više utaja poreza, gospodarstvima donose niz gubitaka i ozbiljnih problema. U tom smislu riječ je o sivoj ekonomiji koja umanjuje realni bruto društveni proizvod, a što se reflektira i na ostale makroekonomske aspekte i pokazatelje.

2.3 Porezne oaze

Danas kao jedan od primjera zakonite ili dopuštene, odnosno legalne porezne evazije jest korištenje poreznih oaza. Naime, porezni obveznik ne dolazi u sukob s propisima kada iz poreznih razloga prebivalište u zemlji zamjeni s prebivalištem u inozemstvu, odnosno kada svoju gospodarsku djelatnost počinje obavljati u inozemstvu.

U znanosti ne postoji unificirana definicija porezne oaze, no 1998. godine Organizacija za ekonomsku suradnju i razvoj (OECD) navodi kako je riječ o području na kojem vlada nisko porezno opterećenje, nepostojanje učinkovite razmjene informacija, nedostatak transparentnosti, a zahtjeva malo ili nimalo ekonomske aktivnosti za pravnu osobu. Ova se područja nazivaju i poreznim utočištima ili rajevima upravo zbog toga što tvrtke koje su na ovim područjima registrirane kao ekonomski subjekt (offshore kompanije) uživaju navedene povlastice. No, osim pravih osoba korisnici poreznih oaza mogu biti i fizičke osobe.

Može se istaknuti kako je porezna oaza bilo koja zemlja u kojoj propisi omogućuju stranim investitorima da umanje vlastita porezna davanja prijavljivanjem kao *offshore* kompanija ili različitih specifičnih računa. Treba istaknuti kako su ova područja tijekom posljednjih nekoliko desetljeća doživjela intenzivan razvoj i postale snažna financijska središta, a uslijed čega mnoge razvijene zemlje svijeta gube značajna financijska sredstva odnosno porezne prihode.

Unatoč pogodnostima ovih područja, treba istaknuti kako su ona i sinonim za brojne probleme, kao područja na kojima se intenzivno razvijaju kriminalne i nedopuštene radnje. Točnije, ona su idealna područja za prakticiranje pranja novca uslijed krijumčarenja droge, neplaćanja poreza i ostalih kriminalnih djela. (Sertić, 2012.)

OECD je 2000. godine u suradnji sa radnom skupinom G-20¹ ciljano otkrio, te sastavio početnu listu poreznih oaza kao i načine «borbe» protiv poreznih oaza, odonso mjere kako utvrditi nelegalno ponašanje u istima.

Tablica 3. Popis 50 zemalja koje se pojavljuju u različitim propisima poreznih oaza

Karibi Anguilla, Antigua and Barbuda, Aruba, Bahami, Barbados, ^{2,3} Britanski Djevičanski otoci, Kajmanski otoci, Dominikanska Republika, Grenada, Montserrat, Nizozemski Antili, Sveti, Kristofor i Nevis, Sveta Lucija, Sveti Vincent i Grenadini, otoci Turks i Caicos, Djevičanski otoci SAD-a ³
Srednja Amerika Belize, ³ Kostarika, ¹ Panama ³
Istočna Azija Hong Kong, ^{1,3} Macao, ^{1,3} Singapur ^{1,3}
Europa Andora, Kanalski otoci (Guernsey i Jersey), ³ Cipar, ³ Gibraltar, Otok Man, ³ Irska, ^{1,3} Liechtenstein, Luxembourg, ^{1,3} Malta, ³ Monako, San Marino, ³ Švicarska ¹
Indijski ocean Maldivi, ^{2,3} Mauricijus, ³ Sejšeli ³
Srednji istok Bahrain, Jordan, ^{1,3} Libanon, ^{1,3}
Sjeverni Atlantik Bermuda ³
Tihi ocean Otoci Cook, Maršalovi otoci, Samoa, Nauru, Niue, ¹ Tonga, ^{2,3} Vanuatu
Zapadna Afrika Liberija

Izvor: Sertić A. (2012.) Porezne oaze: međunarodno izbjegavanje plaćanja poreza i porezna evazija. Porezni vjesnik. Br. 5. Str.44

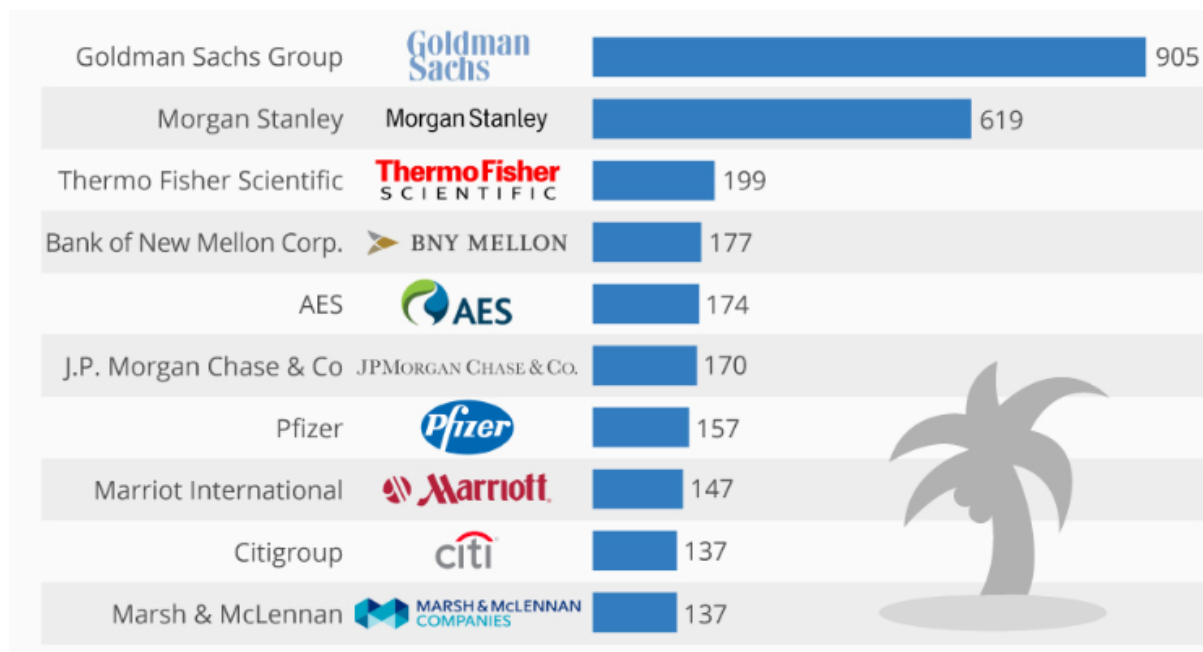
OECD je, do danas, uspostavio tri liste poreznih oaza:

- „bijelu“ – zemlje koje unaprijed dogovorene mjere ugrađuju u zakonodavstvo
- „sivu“ – zemlje koje nisu identificirane kao porezne oaze već kao „drugi financijski centri“, odnosno zemlje koje su se obvezale da će se uskladiti sa EU-om po pitanju borbe protiv poreznih prijevара
- te „crnu“ listu u koju spadaju zemlje koje nisu pristale na mjere, kao što su: fiskalna transparentnost, porezna pravednost i provedba mjera OECD-a protiv agresivne fiskalne optimizacije. Na crnoj listi nalazi se 17 zemalja, između ostalih: Južna Koreja, Ujedinjeni Arapski Emirati, Bahrein, Mongolija, Panama, Trinidad i Tobago, Tunis, Mongolija i druge. (Sertić, 2012.)

¹ G-20: *Group of Twenty Finance Ministers and Central Bank Governors* (Skupina dvadeset ministarstva financija i guvernera središnjih banaka) neformalno je tijelo koje okuplja ministre financija i guvernera središnjih banaka 20 ekonomija.

Mogućnosti izbjegavanja plaćanja poreza koje pružaju porezne oaze motivirali su brojne multinacionalne tvrtke da se pribjegu offshore operacijama, generirajući značajan porezni gubitak na globalnoj razini. Odbijanje razmjene informacija i nedostatak transparentnosti mnogih poreznih utočišta predstavlja prepreku za porezne vlasti da kontroliraju takve vrste transakcija.

Slika 1. Broj podružnica u poreznim oazama Fornite 500 kompanija, 2017.

Izvor: McCarthy N. (2017.) *Which Companies Have The Most Tax Havens?* Dostupno na: <https://www.statista.com/chart/11604/which-companies-have-the-most-tax-havens/> (15.09.2018)

Goldman Sachs grupa održava prvo mjesto sa najviše poreznih oaza od bilo koje američke tvrtke sa ukupno njih 905. To uključuje 511 na Kajmanskim otocima, 183 u Luksmenburgu, 52 u Irskoj i 41 u Mauricijusu. Morgan Stanley je na drugom mjestu sa 619 poreznih oaza, dok ThermoFischer Scientific broji 199 poreznih utočišta. Iako male otočne države kao što su Bermuda i Kajmanski otoci čine poznata utočišta za izbjegavanje poreza multinacionalnih kompanija sa oko 57% podružnica, Nizozemska je zapravo zemlja koja se najčešće koristi kao porezno utočište američkih tvrtki. Procjenjuje se da multinacionalne tvrtke sa sjedištem u Sjedinjenim Državama mogu izbjeći plaćanje za oko 100 milijardi dolara poreza na dohodak svake godine kroz korištenja poreznih oaza. (McCarthy, 2017.)

OECD je tijekom svojega rada dao i neke konkretne preporuke koje se odnose na porezne oaze, točnije na davanja velikih ovlaštenja poreznim vlastima, učinkovitu razmjenu informacija, uvid u bankarske podatke, usklađivanje ovršnih i ostalih režima, povrat poreznih potraživanja i slično. Iako su ove mjere i preporuke previše općenite, smatra se kako doprinose uređenju i funkcionalnosti ovih područja. Prema tome, riječ je o svojevrsnim obrambenim mjerama.

2.4. Uzroci i posljedice izbjegavanja i utaje poreza

U praksi postoje vrlo diferencirani uzroci izbjegavanja i utaje poreza. Oni se klasificiraju na razne načine. Često se u znanosti i javnosti govori o dvije osnovne skupine, a misli se na (Sućeska, 2018):

- Uzroci koji su neovisni o obveznicima javnih prihoda (objektivni uzroci) – ukupno ekonomsko stanje, visina poreznog opterećenja, stabilnost stopa javnih prihoda, oblik javnog prihoda, jednakost tretiranja obveznika javnih prihoda u društvenom i privatnom sektoru;
- Uzroci koji ovise o obvezniku (subjektivni uzroci) – egoizam i težnja za stjecanjem profita, porezni moral, nepostojanje razvijene svijesti o opravdanosti javnih prihoda i shvaćanja fiskalnog sustava.

Slijedom navedenog, može se zaključiti da se na objektivne uzroke neplaćanja i utaje poreza može utjecati većom ili manjom mjerom. S druge strane, oni subjektivni uzroci vrlo su kruti i postojani, a na njih kao takve nije moguće utjecati. Ti uzroci isključivo ovise o samoj osobi, to jest poreznom obvezniku.

Država pomoću raznih metoda i instrumenata može pozitivno utjecati na reduciranje izbjegavanja plaćanja poreza. U toj domeni misli se na reduciranje poreznih opterećenja, javno informiranje o ovoj problematici, provođenje kvalitetnijih javnih usluga kao poticaja za plaćanje poreza, jednako tretiranje poreznih obveznika i redom dalje. Ove mjere provode se najčešće u okviru porezne reforme nacionalnog sustava, a takav primjer možemo pronaći i u Republici Hrvatskoj koji je proveden tijekom 2017. godine. U okviru predmetne reforme provedene su mjere snižavanja poreznih opterećenja, izjednačavanja tretmana poreznih obveznika i redom dalje.

Detaljnije o tome i ostalim specifičnostima u Hrvatskoj raspravljati će se u posljednjem poglavlju rada.

O konkretnim posljedicama ovih radnji moguće je raspravljati na vrlo opsežan način. Već je bilo riječi o tome kako je riječ o ekonomskim posljedicama, ali i onim socijalnim. Iz osnovne definicije poreza, poreznog sustava i fiskalne politike jasno je čemu porezi služe, točnije prihodi koji dolaze iz ovih izvora. Ove radnje uvelike utječu na slabljenje ekonomske moći i snage nekog gospodarstva. One umanjuju realni BDP, što dovodi do niza ostalih problema. Točnije, ovi utjecaji reflektiraju se na ostale makroekonomske aspekte i radnje. U takvim uvjetima dolazi do nižih investicija, veće nezaposlenosti, zaduženosti zemlje i vlade, trgovinskog deficita i redom dalje.

Izbjegavanjem plaćanja poreza smanjuju se državni prihodi, a time država ima manje mogućnosti financiranja, razvoja i unapređenja javnih rashoda. Sukladno tome, životni uvjeti, dostupnost javnih usluga i sigurnost lokalne zajednice u tom kontekstu postaje upitna i znatno ugrožena. Osim što država postaje ekonomski nekonkurentna, jednaki scenarij implicira se i na njezino društvo. Sve to dovodi do općeg nezadovoljstva građana, a u konačnici može uzrokovati socijalne i ekonomske nemire, destabilizaciju i slično.

Upravo zbog navedenog, kao i niza ostalih problema, nacionalne vlade i ostali dionici diljem svijeta kontinuirano tragaju za efikasnim i učinkovitim metodama i instrumentima, koji bi poslužili za reduciranje navedenih radnji, to jest njihovih negativnih učinaka. S obzirom na kompleksnost ove problematike i nemogućnost opće kontrole ovih procesa, još uvijek nije usvojen međunarodni konsenzus i opće prihvaćena strategija koja bi poslužila u ove svrhe. Ono o čemu je moguće govoriti odnosi se na razne zakonske odredbe, prava, obveze i slično, aktivnosti resornih tijela, poput Porezne uprave u Hrvatskoj i redom dalje. Detaljnije o tome slijedi u nastavku.

3. IZBJEGAVANJE I UTAJA POREZA – POJAVNOST I SANKCIONIRANJE

3.1. Izbjegavanje plaćanja poreza i porezna utaja

Neplaćanje ili utaja poreza zapravo vode do stvaranja i gomilanja poreznog duga. Riječ je o fenomenu ili terminu koji obuhvaća brojne modalitete nekog djelovanja ili ponašanja. Pri tome se oni javljaju s obzirom na počinitelja, vrijeme, mjesto, način ili sredstvo izvršenja, osobine i ponašanje izvršitelja i slično (Filipović, 2016: 48). U današnjici je riječ o masovnoj i sve učestalijoj društvenoj i ekonomskoj pojavi, koja državi i gospodarstvu višestruko šteti, dok poreznim obveznicima ili počiniteljima ovih djela donosi stjecanje imovinske koristi. To potvrđuje činjenica da se plaćanjem poreza smanjuje ekonomska snaga poreznog obveznika, a čest je slučaj i promjene njegovog društvenog statusa. Ujedno su to i vodeći generatori koji izazivaju izbjegavanje i utaju poreza.

U načelu, izbjegavanjem plaćanja poreza porezni neplatiša povećava svoj osobni probitak, a posljedica ovih radnji može biti toliko ozbiljna da državu dovede do potrebe za povećanjem poreza, kako bi se prikupile dostatne količine sredstava u državni proračun. Na taj način se porezni sustav dodatno komplicira, pritisci na porezne obveznike intenziviraju, a siva ekonomije povećava. Konkretnije, riječ je o lančanom procesu (Madžarević-Šujster, 2002: 117).

Ovaj oblik otpora plaćanja poreza javlja se u oblicima porezne evazije i neželjenog prelijevanja poreza. Naime, porezna evazija, o kojoj je već bilo riječi, javlja se kao produkt ili posljedica niza čimbenika i propuštanja koje porezni obveznik svjesno poduzima kako bi smanjio svoju poreznu obvezu, a definira se kao potpuno korištenje svih mogućnosti smanjenja porezne obveze koje pruža zakon. Razlikujemo primjere zakonite i nezakonite porezne evazije, pri čemu nezakonita ili utaja poreza donosi znatno ozbiljnije posljedice. Neki od primjera su rad na crno, krijumčarenje, podnošenje nepotpunih i/ili lažnih poreznih deklaracija i drugo (Jelčić et. al., 2008).

Kada je riječ o neželjenom prelijevanju poreza, zapravo je riječ o izbjegavanju poreza kod kojeg nositelj poreznog opterećenja, prevaljuje porezni teret na porezne destinare koji snose tako prevaljen porezni teret plaćajući porez iz svog dohotka. U tim uvjetima u državnu blagajnu pritječu financijska sredstva, no dolazi do neželjenih nefiskalnih posljedica (Jelčić et. al., 2008.)

Kao što je već i istaknuto, pri analizi izbjegavanja plaćanja poreza, a posebice porezne utaje, misli se zapravo na sivu ekonomiju. Ovaj se pojam u ekonomskoj i financijskoj teoriji obrađuje i definira na razne načine, a jedna od definicija ističe kako je riječ o „aktivnostima koje se iz različitih razloga odvijaju izvan okvira službenog gospodarstva (Šimović, Rogć Lugarić, Cindori, 2007: 595).”

Može se zaključiti kako siva ekonomija počiva na nepoštivanju institucionalnih pravila u određenim oblicima gospodarske aktivnosti. Njezine sastavnice ili pojavnici oblici su (Šimović, Rogć Lugarić, Cindori, 2007: 595):

- Ilegalno gospodarstvo – proizvodnja i distribucija zakonom zabranjenih dobara i usluga (trgovanje drogama, prostitucija, ilegalno kockanje i slično);
- Neprijavljeno gospodarstvo – akcije kojima se izbjegavaju utvrđena fiskalna pravila sadržana u poreznim zakonima. Riječ je o iznosu dohotka koji su porezni obveznici imali za obvezu prijaviti službenoj statistici, ali to nisu učinili;
- Neformalno gospodarstvo – djelatnosti kojima se umanjuju troškovi poduzeća i krše administrativna pravila (pravo vlasništva, ugovori o radu, licencna prava, socijalna sigurnost i slično).

O uzrocima ovih radnji i procesa već je bilo riječi i tada je naznačeno da je iste moguće sagledati kao objektivne i subjektivne. Ono što je značajnije istaknuti jest činjenica kako je na međunarodnoj razini, unatoč sve većem angažmanu suzbijanja ovog problema, riječ o začaranom krugu koji donosi brojne posljedice. O razvijenosti i ozbiljnosti ovih problema moguće je raspravljati i u kontekstu identificiranja pojava oblika utaje poreza, o čemu slijedi u nastavku poglavlja.

3.2. Pojavni oblici utaje poreza

Kako bi se predmetna problematika u praksi spoznala na cjelovit način, a na osnovu toga formirale i implementirale mjere te instrumenti za suzbijanje ovih problema važno je poznavati pojavne oblike utaje poreza. Autori na različiti način pristupaju njihovu klasificiranju, a jedna od mogućih klasifikacija je i ona autora Jelčića (2002) koja prepoznaje dva osnovna oblika, potpunu i djelomičnu utaju poreza (Jelčić et al., 2002: 197). Kod utaje poreza razmatramo utaju na strani direktnih i indirektnih poreza. Osnovne specifičnosti ovih oblika vide se u tablici u nastavku.

Tablica 4. Pojavni oblici utaje poreza

POTPUNA UTAJA POREZA	DJELOMIČNA UTAJA POREZA
<ul style="list-style-type: none">• Porezni obveznik ne prijavljuje čitavi iznos ostvarenih prihoda• Porezni obveznik ne prijavljuje posjedovanje imovine koja je predmet oporezivanja• Porezni obveznik prikriva podatke relevantne oporezivanju.	<ul style="list-style-type: none">• Porezni obveznik podnosi nepotpunu ili lažnu prijavu poreza s ciljem smanjenja porezne obveze.

Izvor: Izrada autora prema Jelčić, B. et al. (2002.) Financijsko pravo i financijska znanost. Zagreb: Narodne novine. Str. 197.

Važno je istaknuti kako se pojavni oblici utaje poreza, osim generalnog razmatranja, obrađuju i na primjeru pojedinih poreznih oblika, kao što su porez na dohodak, dobit, PDV i slično. Na primjeru poreza na dohodak često je riječ o prijavljivanju posloprimca na minimalnu plaću, a ostatak zarade isplaćuje se „na ruke“, to jest bez ikakve pismene evidencije. Kod poreza na dobit čest slučaj je preuveličavanje rashoda, dok na primjeru PDV-a utaja poreza biva znatno manja od one na ostalim primjerima s obzirom na minimalnu mogućnost izvršenja ovakvih radnji.

Jedan od najčešćih suvremenih oblika utaje poreza vezan je uz utaju PDV-a u vidu kružnih prijevара. „Kružna prijevara je financijska prijevara koja rezultira oštećenjem državnog proračuna zloporabom sustava PDV-a. Robe ili usluge nabavljaju se po nultoj stopi PDV-a iz zemalja članice EU-a. Stjecatelj prodaje robu s uračunatim

PDV-om i nestaje prije plaćanja PDV-a državi, a krajnji kupac potražuje potporez od države.“ Nabavljena dobra nikada ne završe na domaćem tržištu, dostupna za potrošnju, već ih se vraća fiktivno ili stvarno u zemlju podrijetla ili ih se iskorištava za pokretanje novog lanca prijevare. Kružne prijevare predstavljaju jedan od najvećih poreznih problema s kojim se suočavaju zemlje članice Europske unije, a godišnja šteta prouzročena kružnim prijevarama procjenjuje se na oko 100 milijardi eura. (Buterin et al., 2014., str 93.)

Neki od najčešćih oblika ili načina prekršaja utaje poreza, u svijetu, ali i Hrvatskoj su sljedeći (Šimović, Rogić Lugarić, Cindori, 2007: 602):

- Nepodnošenje ili nepravodobno podnošenje godišnjih i drugih poreznih prijava i izvješća
- Neizdavanje računa
- Neplaćanje propisanih poreza na odgovarajuće račune
- Netočno određivanje porezne osnovice
- Iskorištavanje poreznih oslobođenja i olakšica suprotno zakonu
- Izdavanje netočnih računa za robu i usluge
- Netočno obračunavanje poreza
- Nečuvanje dokumentacije
- Nepravodobno plaćanje poreza
- Suzbijanje nadzora i slično.

Ono što se daje zaključiti jest činjenica kako postoje razni pojavnici oblici utaje poreza, što ovu problematiku čini dodatno kompleksnom. Upravo zbog toga, njezina kontrola i nadzor u praksi su vrlo izazovni i otežani, no unatoč tome u tom se smjeru ulažu sve veći napori dionika na međunarodnoj i nacionalnoj razini.

3.3. Metode i preporuke za suzbijanje izbjegavanja plaćanja i utaje poreza

U hrvatskoj poreznoj praksi, ali i onoj međunarodnoj definirane su brojne metode za suzbijanje izbjegavanja i utaje poreza. Pri njihovoj razradi riječ je zapravo o nacionalnim zakonodavnim i inim okvirima koji su namijenjeni navedenome. Ove se metode i preporuke mogu generalizirati ili se pak analizirati kroz osnovne skupine.

Tablica 5. Mjere i preporuke za suzbijanje izbjegavanja i utaje poreza

SKUPINA MJERA I PREPORUKA	POJEDINAČNE MJERE I PREPORUKE
Institucionalne	<ul style="list-style-type: none">• Porezna administracija i odnos s poreznim obveznikom• Uspostava razumijevanja i povjerenja poreznih obveznika• Kampanje resornih tijela, na primjer Ministarstva financija• Učinkovitost porezne uprave• Unapređenje javnog informiranja i obrazovanja te slično.
Pravne	<ul style="list-style-type: none">• Stabilnost poreznog sustava• Kontinuitet provedbe zakonskih i pravnih postupaka• Sankcioniranje i nagrađivanje.
Socio-ekonomske	<ul style="list-style-type: none">• Porezni moral• Institucionalna opremljenost u podizanju morala i svijesti• Pravedna raspodjela poreznog tereta• Suradnja među dionicima svih razina te ostalo.

Izvor: Izrada autora prema: Šimović, J., Rogić Lugarić, T., Cindori, S. (2007.) Utaja poreza u Rpublici Hrvatskoj i mjere za njezino sprječavanje. Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu (Zagreb). Vol. 14. Br. 2. Str. 591.-617.

U praksi se preporučuje kombiniranje ovih mjera, koje se trebaju prilagoditi realnom ekonomskom, fiskalnom i sociološkom stanju unutar neke države, to jest njezina gospodarstva i društva. kombinacijom ovih mjera govori se o svojevrsnom okviru i strategiji suzbijanja izbjegavanja plaćanja i utaje poreza.

Među najvažnijim smjernicama i preporukama ove prirode, koje karakteriziraju najuspješnije prakse na međunarodnoj razini, svakako treba istaknuti (Vranko, 2015: 113):

- „Sprječavanje različitih modaliteta porezne evazije i izbjegavanja plaćanja poreza;
- Upotrebu ili korištenje različitih alata u otkrivanju porezne evazije i izbjegavanja plaćanja poreza u ranom nastajanju, u različitim djelatnostima i područjima;
- Učinkovitu međunarodnu razmjenu informacija podataka u svezi svih činjenica bitnih za sprječavanje porezne evazije i izbjegavanje plaćanja poreza, kao destruktivnih procesa i radnji;
- Oblike izvješćivanja javnosti u svrhu podizanja i razvoja svijesti te povjerenja obveznika u porezni sustav i resorna tijela (transparentnost, kooperativnost, partnerstvo);
- Pokazatelje korisne pri prepoznavanju porezne evazije i izbjegavanje plaćanja poreza te analizu ponašanja obveznika u poreznom postupku. Poseban značaj treba dati i mjerama prevencije ovih radnji.“

Suvremeni fiskalni sustavi i kompleksne ekonomske prakse definiraju specifične aktivnosti koje za cilj imaju unapređenje stanja u kontekstu ove problematike. Pri tome je moguće govoriti o planiranju poreza, što podrazumijeva jednakost, pravičnost i učinkovitost poreznih sustava. Planiranje poreza posebice bi trebalo biti provedivo na razini poduzetništva, a za te potrebe važno je specificirati ciljeve i strategiju samog procesa.

Ovaj proces predstavio bi rezultat integriranja i kombiniranja diferenciranih znanja, vještina i ostalih resursa. Njegova provedba, kontrola i nadzor provodili bi se u okviru djelovanja resornih tijela poput ministarstva financija i ostalih nacionalnih ministarstava, porezne uprave i redom dalje.

Također, ističe se značaj udovoljavanja poreznoj obvezi kroz cjelovito i kvalitetno informiranje i obrazovanje dionika. Treba spomenuti i promicanje koristi od udovoljavanja poreznim obvezama kao i razvoj svijesti o značaju ovih davanja.

U svrhu detaljnije obrade i analize predmetne problematike rada, središnja tema obrađuje se u nastavku na odabranom primjeru iz prakse. Misli se na Republiku Hrvatsku, no ujedno se vrši i komparativna analiza u svezi izbjegavanja i utaje poreza sa zemljama Europe unije.

4. NEPLAĆANJE I UTAJA POREZA U REPUBLICI HRVATSKOJ

4.1. Zakonodavni okvir i uloga poreznih tijela

Hrvatska ima kompleksan zakonodavni okvir koji se odnosi na obvezu plaćanja poreza u kontekstu brojnih poreznih oblika. Dijelom je već bilo riječi o vodećim zakonima ove prirode, a također je spomenut i vodeći značaj Ministarstva financija te Porezne uprave u okviru ove problematike. Međutim, ovim se poslovima bave i drugi dionici u Republici Hrvatskoj, a misli se na razna porezna tijela i institucije.

Za istraživanje kaznenih djela utaje poreza ili carine važna je međuagencijska suradnja, a misli se na Poreznu upravu, MUP, Ured za sprječavanje pranja novca, inspeksijske službe i ostale. Često se u praksi vodeći značaj pridaje Poreznoj upravi, koja ima niz uloga i funkcija u poreznom sustavu Hrvatske. Njezino djelovanje osigurano je integriranim djelovanjem nadležnih regionalnih Poreznih uprava.

Porezna uprava može se definirati kao jedinstvena i samostalna upravna organizacija u sastavu Ministarstva financija. Njezina osnovna svrha ili zadaća jest primjena i nadzor primjene poreznih propisa i propisa o prikupljanju doprinosa (Ministarstvo financija, 2018). Sukladno tome, ispravno je tvrditi kako je njezina svrha djelovanja čvrsto oslonjena na problematiku plaćanja poreza pa joj se s razlogom pridaje vodeći značaj u kontekstu ove problematike. Poslovi i funkcije Porezne uprave mogu se razmatrati kroz (Ministarstvo financija, 2018):

- „Prikupljanje, evidentiranje, obradu i provjeru podataka bitnih za utvrđivanje porezne osnovice i naplate poreza, doprinosa i drugih javnih davanja;
- Uspostavu i razvijanje sustava servisa te informiranje i edukaciju poreznih obveznika radi lakšeg ostvarivanja prava i ispunjenja obveza;
- Izradu obvezujućih mišljenja;
- Sklapanje sporazuma o transfernim cijenama i sporazuma o dobrovoljnom ispunjavanju poreznih obveza;
- Utvrđivanje poreznih obveza, doprinosa i drugih javnih davanja;
- Organiziranje, praćenje i kontrolu naplate poreza, doprinosa i drugih javnih davanja;

- Nadzor poslovanja poreznih obveznika u primjena propisa iz nadležnosti Porezne uprave;
- Suzbijanje poreznih prijevара;
- Vođenje prekršajnog postupka;
- Analizu podataka o obračunanim i naplaćenim porezima, doprinosima i drugim javnim davanjima i planiranje poreznih prihoda;
- Naplatu i ovrhu poreza, doprinosa i drugih javnih davanja;
- Praćenje i analizu primjene poreznih propisa i poreznih sustava u državama članicama Europske unije i sudjelovanje u radu institucija Europske unije;
- Prikupljanje i obradu podataka putem jedinstvenog informacijskog sustava;
- Predlaganje unaprjeđenja poreznog sustava i porezne politike;
- Međuinstitucionalnu suradnju s javnopravnim tijelima koja vode službene evidencije.“

Daje se zaključiti kako je ona prvenstveno odgovorna za nadzor i kontrolu naplate poreza u Hrvatskoj, a što potvrđuje njezinu vodeću ulogu u kontekstu suzbijanja izbjegavanja i utaje poreza. U praksi se njezino djelovanje može najjednostavnije dočarati kroz prikupljanje podataka, koji se evidentiraju, u svezi postojanja poreznog duga, te izvještavanje o navedenome. Na temelju navedenoga, kao i utemeljenog mišljenja Porezne uprave važno je provesti prisilnu naplatu ili druge procese vezane uz neplaćanje ili utaju poreza.

Iako u praksi postoje konkretni primjeri i sve intenzivniji naponi suradnje ove institucije i ostalih državnih tijela Hrvatske, vjeruje se kako bi u budućnosti dio ovlasti i odgovornosti trebalo dodijeliti Državnom odvjetništvu i policiji. U tom kontekstu misli se na koordinativnu ulogu u vidu provođenja izvida o postojanju kaznenih djela poreznih dužnika.

Također, ističe se kako je Ured za sprječavanje pranja novca tek jedan od dionika koji ima također iznimnu ulogu i značaj u procesu suzbijanja pranja novca, financiranja terorizma i ostalih kriminalnih radnji, koje se vežu i uz predmetnu problematiku. Od ostalih nadležnih tijela treba spomenuti DORH, USKOK, MUP,

SOA, HNB, HANFU i nadzorne službe Ministarstva financija te ostalih (Ministarstvo financija, 2018).

Može se zaključiti kako je u praksi važno integrirati sve dionike u predmetni proces, to jest koordinirano i stručno izvesti aktivnosti svih čimbenika otkrivanja, prijavljivanja i procesuiranja poreznih utaja. Jedino je ovakvim djelovanjem moguće reducirati predmetni problem, na osnovu smanjenja broja nekvalitetnih kaznenih prijava koje determiniraju nisku razinu uspješnosti kaznenog progona njihovih počinitelja. Kod onih slučajeva kod kojih postoje objektivni ili opravdani razlozi kašnjenja ili neplaćanja porezne obveze potrebno je osigurati mogućnost obročne otplate, kao i otpis kamata.

4.2. Mjere sprječavanja izbjegavana poreza i porezne utaje u hrvatskoj

O ovim mjerama i preporukama već je bilo riječi u prethodnom tekstu ovoga rada, no u ovome dijelu one se sistematizirano prikazuju. Iste se dijele u tri osnovne skupine. U skupinu institucionalnih mjera ubrajaju se (Šimović, Rogić-Lugarić, Cindori, 2007: 614).

- Potreba daljnje izgradnje ukupne porezne administracije i odnosa s poreznim obveznicima;
- Obrazovanje poreznih službenika kroz posebno usmjerenje visokoškolskog obrazovanja ili daljnja doškoloovanja;
- Izgradnja "povjerenja" u institucionalnu podlogu.

Pored ovih mjera svakako treba spomenuti i pravne, ali i sociološke. Konkretno se misli na (Šimović, Rogić-Lugarić, Cindori, 2007: 614):

- Pravne mjere – stabilnost i kontinuitet poreznih propisa, preispitivanje sustava kažnjavanja porezne utaje u Republici Hrvatskoj, pitanje praćenja poreznih obveznika kroz evidencije porezne uprave;
- Socio-ekonomske – potreba izgradnje poreznog morala i transparentni proračunski sustav na strani svrhovitosti trošenja proračunskih sredstava.

Kao što je već i istaknuto, u praksi je važno formirati takav nadzorni i regulatorni okvir koji će integrirati sve ili većinu ovih mjera i smjernica. U Hrvatskoj, u odnosu na protekla razdoblja, postoje konkretni pozitivni pomaci u ovome smjeru, a osobit značaj u tome ima i nedavno provedena porezna reforma. Iako je porezni sustav Hrvatske bio podvrgnut brojnim promjenama i reformama u proteklim razdobljima, u budućnosti se ne očekuju značajnije promjene. Ipak, vjeruje se kako će se kontinuirano jačati nakane prema suzbijanju problematike neplaćanja i utaje poreza.

4.3. Izbjegavanje plaćanja i utaja poreza u svijetu i Hrvatskoj

Precizno mjerenje ili kvantificiranje porezne evazije, točnije neplaćanja poreza i utaje poreza, u praksi je otežano. Sukladno tome, postojeći podaci koji su rezultat poduzetih istraživanja, kao i dostupne baze podataka vodećih institucija i tijela tek dijelom dočaravaju realno stanje po pitanju ove problematike. U nastavku slijedi pregled poreznog duga fizičkih osoba u Hrvatskoj koji obavljaju djelatnost, razvrstano prema županijama (Tablica 6.).

U promatranom razdoblju porezni dug fizičkih osoba u Hrvatskoj koje obavljaju djelatnost iznosio je oko 3 milijarde kuna. Pri tome je evidentirano 7 180 dužnika, među kojima je 338 onih čiji dug premašuje milijun kuna. Grad Zagreb i Splitsko-dalmatinska županija imaju najveći porezni dug, a zajedno čine preko 41% ukupnog poreznog duga fizičkih osoba u Hrvatskoj. Također, na ovim područjima ukupno je zabilježeno preko 1700 dužnika. Najmanji porezni dug zabilježen je u Požeško-slavonskoj i Ličko-senjskoj županiji.

Tablica 6. Porezni dug fizičkih osoba koje obavljaju djelatnost u Hrvatskoj, prema županijama na dan 30.07.2016.

Županija	Iznos poreznog duga (mil. kn)	Broj dužnika	%	Br. dužnika koji premašuju mil. kn
Krapinsko-zagorska	73,8	181	2,47	7
Sisačko-moslavačka	59,6	184	1,99	3
Karlovačka	36,9	102	1,23	4
Varaždinska	84,9	204	2,83	8
Koprivničko-križevačka	67,4	127	2,25	7
Bjelovarsko-bilogorska	36,8	83	1,23	5
Primorsko-goranska	218,8	559	7,31	28
Ličko-senjska	32,8	76	1,09	4
Virovitičko-podravska	54,8	129	1,83	10
Požeško-slavonska	16,7	46	0,56	1
Brodsko-posavska	78,0	184	2,60	9
Zadarska	142,0	404	4,74	15
Osječko-baranjska	159,8	393	5,34	25
Šibensko-kninska	83,6	221	2,79	5
Vukovarsko-srijemska	72,2	196	2,41	7
Splitsko-dalmatinska	406,0	887	13,56	47
Istarska	214,6	527	7,17	21
Dubrovačko-neretvanska	64,2	155	2,14	9
Međimurska	51,3	116	1,71	10
Zagrebačka	215,1	544	7,18	25
Grad Zagreb	825,4	1861	27,56	88

Izvor: Izrada autora prema: Porezna uprava (2018.) Dužnici. Dostupno na: <http://duznici.porezna-uprava.hr/> (22.08.2018.)

Na podjednaki način, u narednoj tablici slijedi pregled poreznog duga pravnih osoba u Republici Hrvatskoj (Tablica 6.).

Tablica 7. Porezni dug pravnih osoba u Hrvatskoj prema županijama, na dan 30.07.2016.

Županija	Iznos poreznog duga (mil. kn)	Broj dužnika	%	Br.dužnika koji premašuju mil. kn
Krapinsko-zagorska	46,5	51	0,67	11
Sisačko-moslavačka	82,5	54	1,20	19
Karlovačka	112,1	54	1,62	16
Varaždinska	55,3	52	0,80	15
Koprivničko-križevačka	122,9	66	1,78	18
Bjelovarsko-bilogorska	61,7	39	0,89	16
Primorsko-goranska	485,4	265	7,03	109
Ličko-senjska	20,8	14	0,30	3
Virovitičko-podravska	31,6	19	0,46	9
Požeško-slavonska	23,1	13	0,33	10
Brodsko-posavska	115,3	115	1,67	26
Zadarska	121,4	98	1,76	28
Osječko-baranjska	156,5	89	2,27	34
Šibensko-kninska	110,9	76	1,61	26
Vukovarsko-srijemska	92,3	62	1,34	20
Splitsko-dalmatinska	710,0	461	10,28	171
Istarska	225,3	144	3,26	40
Dubrovačko-neretvanska	8,3	64	1,28	24
Međimurska	69,0	66	1,00	24
Zagrebačka	492,8	323	7,14	109
Grad Zagreb	3 681,4	1641	53,31	612

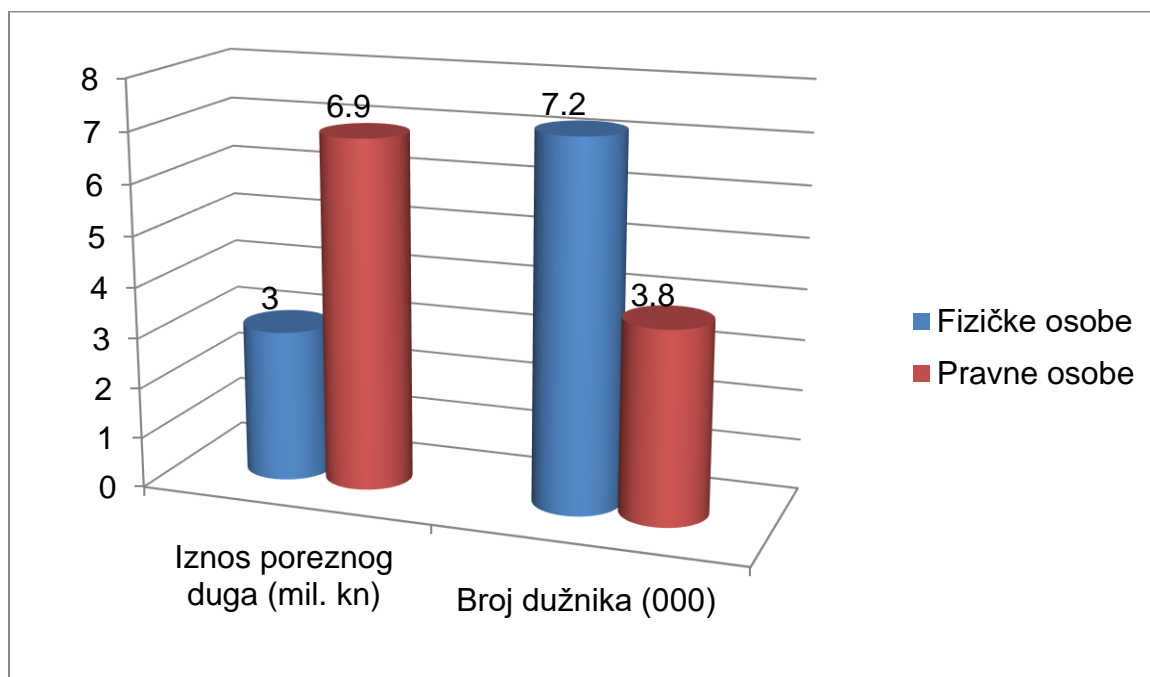
Izvor: Izrada autora prema: Porezna uprava (2018.) Dužnici. Dostupno na: <http://duznici.porezna-uprava.hr/> (22.08.2018.)

Porezni dug pravnih osoba više je nego dvostruko veći od poreznog duga fizičkih osoba u Republici Hrvatskoj. Međutim, on ima znatno manji broj dužnika, koji doseže 3 766 poreznih dužnika, od čega njih 1 340 ima dug veći od milijun kuna. Uvjerljivo najveći dug ima Grad Zagreb, kao i broj dužnika, a slijedi Splitsko-dalmatinska županija. Najmanji porezni dug ovih subjekata ponovno je evidentiran na primjeru

slabije razvijenih županija Hrvatske, a prvenstveno se misli na Dubrovačko-neretvansku i Ličko-senjsku županiju.

U nastavku slijedi omjer ukupne vrijednosti duga ovih dviju skupina dužnika, kao i broja ovih subjekata u promatranom razdoblju (Grafikon 1.).

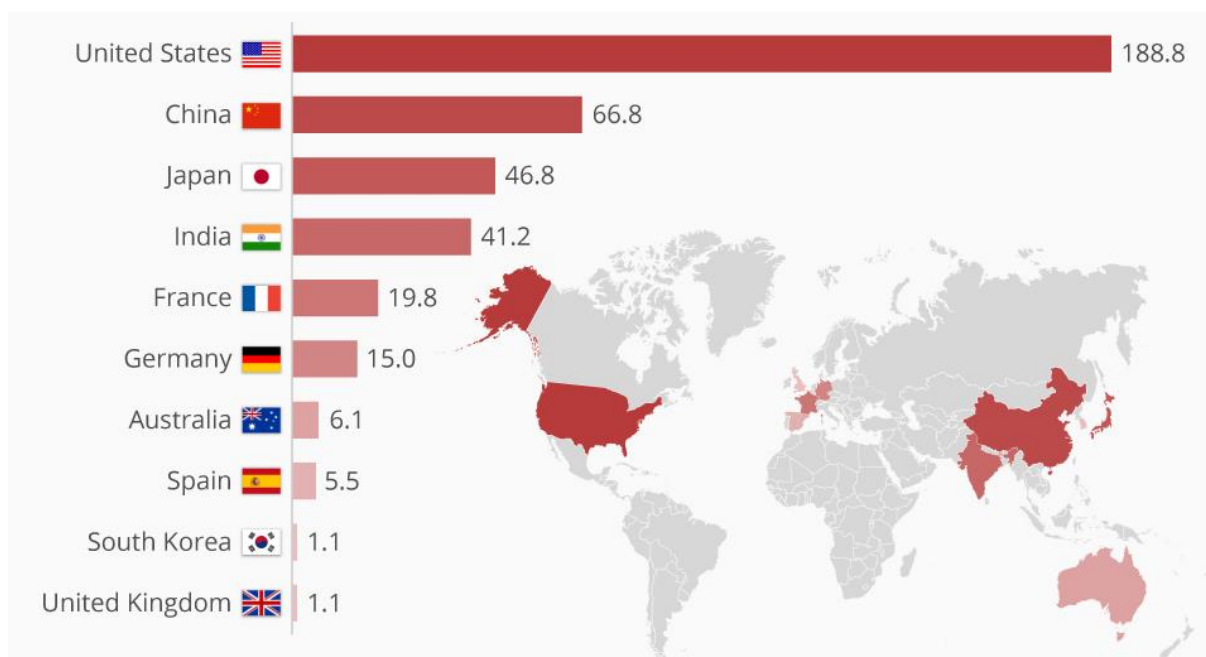
Grafikon 1. Porezni dug fizičkih naspram pravnih osoba u Hrvatskoj na dan 30.07.2018. godine

Izvor: Izrada autora prema: Porezna uprava (2018.) Dužnici. Dostupno na: <http://duznici.porezna-uprava.hr/> (22.08.2018.).

U javnosti se sve više raspravlja o predmetnoj problematici, pri čemu se predlaže čitav niz mjera i instrumenata za suzbijanje i reduciranje ovog problema. Pri tome se ističe kako je Hrvatski porezni sustav vrlo opterećujući za porezne obveznike ove države, a porezne stope nekih poreznih oblika znatno veće od onih na primjeru zemalja Europske unije. U svrhu dočaravanja ozbiljnosti ovoga problema u Hrvatskoj, u nastavku se iznose podaci koji ukazuju na vrijednost utaje poreza na razini svijeta.

Slika 2. Troškovi porezne utaje vezane uz porez na dobit na međunarodnoj razini u 2016. godini (mlrd. \$)

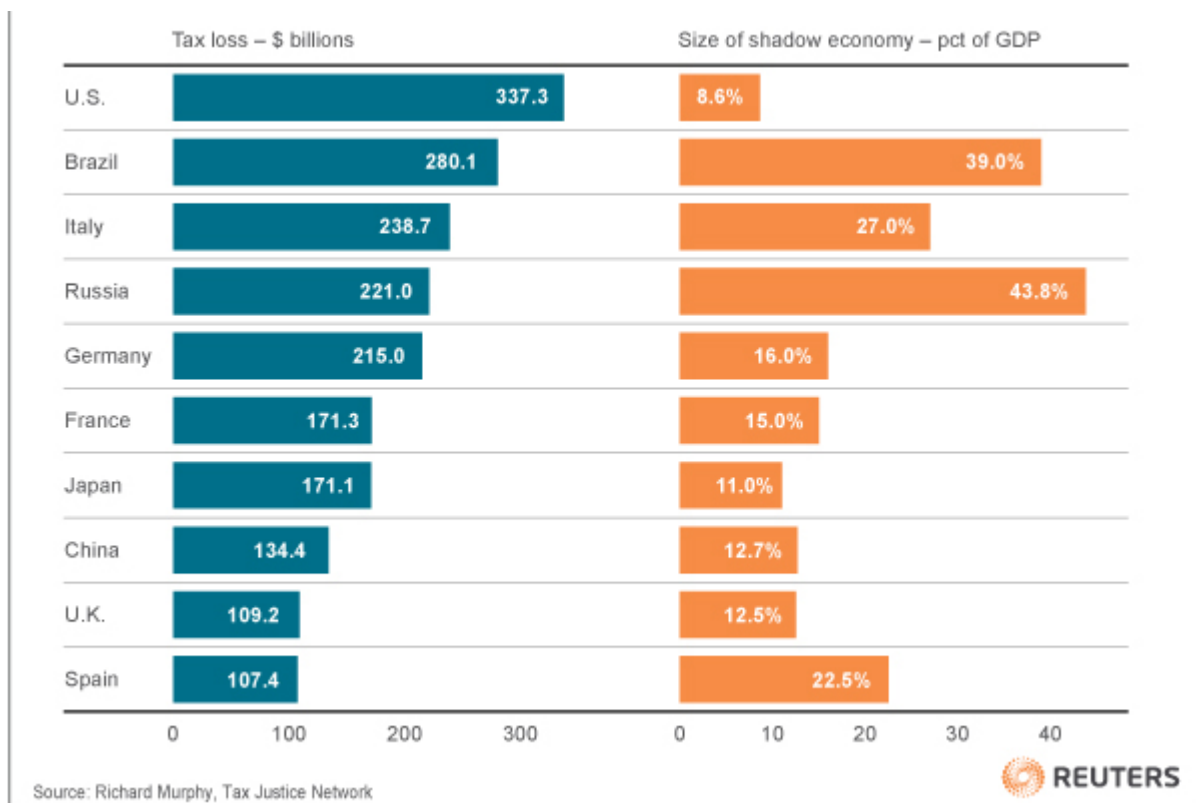
Izvor: McCarthy, N. (2017.) *The Global Costs of Tax Avoidance*. Dostupno na: <https://www.statista.com/chart/8668/the-global-cost-of-tax-avoidance/> (22.08.2018.).

Na temelju danog prikaza evidentno je da najveće vrijednosti izbjegavanja i utaje poreza bilježi SAD-a, a slijede Kina, Japan i Indija. Riječ je ujedno o ekonomski snažnijim i razvijenijim gospodarstvima. S obzirom na veličinu i snagu svojih gospodarstava, zabilježili su značajne gubitke. SAD godišnje gubi oko 188 milijardi dolara na porez na dobit, što čini oko 1,13% BDP-a, dok Kina kao druga na ljestvici, snosi godišnje gubitke oko 66.8 milijardi dolara. Najniže stope imaju Velika Britanija i Sjeverna Koreja, a vidljivo je da i ostale države Europske unije, poput Njemačke i Francuske imaju znatno manje vrijednosti ovoga pokazatelja. Treba istaknuti kako su one nešto veće od poreznog duga Hrvatske, no to treba razmatrati i s aspekta veličine gospodarstva i ostalih obilježja.

Tax Justice Network (Mreža porezne pravde) neovisna organizacija koja promiče financijsku transparentnost i bavi se posebice praćenjem poreznih oaza i nelegalnim događanjima u istima, krajem 2011. godine objavila je istraživanje pokazujući koliku štetu od utaje poreza trpi svjetsko gospodarstvo. Prema rezultatima istraživanja, koje je provedeno u 145 država svijeta, godišnje se u svijetu utaji više od 3,1 bilijuna

američkih dolara poreza, što čini oko 5,1% svjetskog BDP-a. U ukupnom iznosu najviše poreza se utaji u SAD-u oko 337 milijardi dolara, dok po veličini utaje prema BDP-u najgora situacija je u Boliviji, pa Rusiji. Hrvatska je na listi zauzela 56. mjesto od ukupno 145 država svijeta, te prema procjenama godišnje gubi 4,5 milijardi eura uzrokovanih utajom poreza. Od zemalja Europske unije najlošija je situacija u Italiji koja je rangirana na trećem mjestu.

Grafikon 2. Deset zemalja s najvećom utajom poreza u svijetu

Izvor: Johnston D.C.(2011.) Where's the fraud, Mr. President? Dostupno na: <http://blogs.reuters.com/david-cay-johnston/2011/12/13/wheres-the-fraud-mr-president/>(14.09.2018)

4.4. Izbjegavanje plaćanja i utaja poreza u Hrvatskoj na primjeru vodećih poreznih oblika

Vodeći oblici porezne evazije globalno, a time i na primjeru Republike Hrvatske, jesu oni u okviru poreza na dobit, poreza na dohodak i poreza na dodanu vrijednost. To je i očekivano s obzirom da je riječ o tri najznačajnija porezna oblika u većini zemalja svijeta, a tako i na primjeru Republike Hrvatske. U hrvatskoj nema istraživanja koja se detaljno bave tematikom izbjegavanja utaje. Rezultati za hrvatsku prvenstveno su rezultat nadzora porezne uprave.

4.4.1.. Porez na dobit

Porezna evazija na primjeru poreza na dobit vrlo se teško kvantificira. U Hrvatskoj postoje ozbiljni pomaci prema minimiziranju iste, a jedan od njih je i predviđanje porezno nepriznatih rashoda, koji uvećavaju poreznu osnovicu i na taj način smanjuju poreznu evaziju. Također, minimiziranje iste podržano je i poreznim rasterećenjem koje je nastupilo s poreznom reformom iz 2017. godine.

Nadalje, prihodi od poreza na dobit imaju konstantni trend rasta u Hrvatskoj, posebice tijekom posljednjih nekoliko godina, odnosno od pristupanja Hrvatske Europskoj uniji. Rezultat je to brojnih čimbenika, no značajnije je istaknuti kako je ovaj porezni oblik najizravnije vezan uz poduzetničku sferu.

Obveznici poreza na dobit ne rijetko prikazuju veće materijalne troškove u obliku izdanih računa bez kupovine, isplaćivanja honorara za autorski rad ili obavljene usluge, precijenjenih putnih naloga kako bi smanjili dobit. U praksi računovodstveno iskazana dobit nije jednaka iznosu dobiti koja podliježe oporezivanju. Stavke koje podižu poreznu osnovicu su rashodi vezani uz vrijednosno usklađivanje materijalne imovine, potraživanja i vrijednosnih papira (nerealizirani gubici), amortizacija iznad propisanih stopa, dio troškova reprezentacije i korištenja osobnim vozilom i slično. Osim toga, nju umanjuju stavke poput ostvarenih gubitaka iz prethodnih razdoblja, prihoda po osnovi vrijednosnog usklađivanja imovine, troškova za istraživanje i razvoj i sličnoga. Ovo su ujedno elementi na kojima je moguće provoditi manipulacije u svrhu izbjegavanja poreza na dobit (Sertić, 2012.).

Kako bi umanjili ili potpuno izbjegli porez na dobit poduzetnici mogu koristiti nekoliko vrsta poreznih olakšica, a misli se na olakšice za obavljanje djelatnosti na potpomognutim područjima, olakšice za reinvestiranu dobit, porezne poticaje za ulaganja i porezne olakšice na temelju Zakona o poticanju investicija i unapređenju investicijskog okruženja.

4.4.2. Porez na dohodak

Kod poreza na dohodak izbjegavanje plaćanja i utaja poreza najčešće su posljedica rada „na crno“, plaćanje u gotovini ili naturi, prijavljivanja na minimalnu plaću dok se preostali dio dohotka isplaćuje u gotovini „na ruke“, plaće se isplaćuju preko autorskih honorara i student-servisa zbog nižih stopa poreza i drugo. Načelno se porezna evazija poreza na dohodak može povezati i s doprinosima koji i za radnika i za poslodavca predstavljaju teret pa ga nastoje izbjeći (Sertić, 2012.).

Smatra se kako je jedan od vodećih problema utaje poreza na dohodak povezan s problemom redovite uplate mjesečnih predujmova poreza na dohodak u okviru dohotka od samostalne djelatnosti i dohotka od nesamostalnog rada. Prema analizi djelatnosti, siva ekonomija u ovome kontekstu uglavnom prevladava u uslužnim djelatnostima, posebice u poljoprivredi, lovstvu i šumarstvu, prerađivačkoj industriji, građevinarstvu, trgovini i ugostiteljstvu (Šimović, Rogić-Lugarić, Cindori, 2007: 612).

4.4.3. Porez na dodanu vrijednost

Porez na dodanu vrijednost ima poseban značaj u kontekstu poreznog sustava i državnog proračuna Republike Hrvatske. U ukupnim poreznim prihodima on sudjeluje s visokih 50%, a tijekom posljednjih godina ima tendenciju rasta (Porezna uprava, 2018). To treba pratiti kao posljedicu njegovih financijskih obilježja, a misli se na izdašnost i stabilnost prihoda, jeftinoću ubiranja i ugodnost plaćanja poreza. Ono što je vrlo zanimljivo istaknuti jest činjenica da ovaj porezni oblik biva okarakteriziran kao onaj koji se najviše odupire poreznoj utaji, s obzirom da je na ovome primjeru najteže provediva u praksi.

„Naime, u sustav PDV-a putem računa ugrađen je samokontrolirajući mehanizam kojeg je posljedica smanjena i otežana porezna utaja, s obzirom na to da su porezni obveznici direktno zainteresirani za dostavu računa na kojima se vidi iznos plaćenog poreza kako bi ga od svoje porezne obveze mogao odbiti u obliku pretporeza.“ Upravo zbog navedenoga, PDV biva neutralan u poduzetničkom okruženju. Unatoč tome, u današnjici je također moguće identificirati razne primjere ili oblike utaje ovoga poreza (Šimović, Rogić-Lugarić, Cindori, 2007: 613).

Izbjegavanje plaćanja ovog poreznog oblika, kao i plaćanje manje vrijednosti u praksi se najčešće provodi (Profitiraj.hr, 2009.):

- „Ne plaćanjem PDV-a u propisanim rokovima;
- neizdavanjem računa i neosiguravanjem podataka za obračun i uplatu PDV-a
- neobračunavanjem ili netočnim obračunavanjem PDV-a prema izdanim računima za isporučena dobra;
- posjedovanjem robe bez dokumentacije o nabavi;
- neiskazivanjem prometa preko naplatnih uređaja ili na drugi odgovarajući način za one koji isporuku dobara ili obavljenih usluga naplaćuju u gotovini;
- neutvrđivanjem obveze za PDV kod vlastite potrošnje;
- neobračunavanje PDV-a kod inozemnih usluga koji podliježu PDV-u prema mjestu primatelja usluga;
- priznavanjem pretporeza po ulaznim računima koji ne služe za obavljanje djelatnosti nego za privatne potrebe poduzetnika;
- priznavanje pretporeza na temelju kopija računa ili nepotpunih računa.“

U slučaju poreza na dodanu vrijednost porezna se evazija odvija kroz neizdavanje računa ili izdavanje neispravnih računa. S obzirom na mogućnost provedbe, uglavnom prevladava u uslužnim djelatnostima jer se promet uglavnom odvija u gotovini. U Hrvatskoj se ova evazija procjenjuje na godišnji iznos od oko pola milijuna eura, što predstavlja zavidnu brojku (Totaj, 2017).

5. ZAKLJUČAK

Fiskalna politika neke države i njezina gospodarstva jedna je od vodećih politika. Pri njezinu istraživanju značajna pažnja posvećuje se poreznoj politici i poreznom sustavu koji čine razni porezni oblici. Iako se definiraju na nekoliko načina, najjednostavnije, a za potrebe ove problematike i najvažnije, je istaknuti kako je riječ o instrumentima prikupljanja sredstava u državni proračun. Važnost istih očituje se u tome što se ona dalje usmjeravaju u financiranje javnih rashoda, što je od općeg društvenog i ekonomskog cilja.

Iako porezi donose niz prednosti s gledišta neke ekonomije, poreznim obveznicima oni predstavljaju trošak, odnosno gubitak dijela prihoda. Iz tog razloga porezni obveznici podliježu izbjegavanju plaćanja poreza i utaji poreza, što državi donosi ozbiljne gubitke prihoda i niz ekonomskih te pravnih problema.

Izbjegavanje i utaja plaćanja poreza provode se na razne načine, a na mogućnosti provedbe istih u praksi utječu brojni čimbenici. Načelno je ujedno riječ i o svojevrsnim uzrocima ovih procesa. Pri čemu se misli na ekonomsko stanje u državi, opterećenje koje donosi porezni sustav, osobne čimbenike i uzroke koji se očituju u svijesti i djelovanju poreznih obveznika te redom dalje. Sukladno njima, potrebno je definirati i implementirati mjere za reduciranje i suzbijanje ovih problema u praksi, a misli se na niz institucionalnih, pravnih i socio-ekonomskih mjera.

Najveći porezni dugovi i slučajevi utaje poreza u Hrvatskoj, kao i u većini zemalja Europske unije te svijeta, evidentiraju se na primjeru poreza na dobit, poreza na dohodak i PDV-a. Riječ je o najznačajnijim poreznim oblicima koji istovremeno donose državi najveće prihode, a poreznim obveznicima najveće izdatke.

Prema rezultatima istraživanja, prikazanom u radu, godišnje se u svijetu utaji više od 3,1 bilijuna američkih dolara poreza, što čini oko 5,1% svjetskog BDP-a. U ukupnom iznosu najviše poreza se utaji u SAD-u oko 337 milijardi dolara. Hrvatska je na toj listi zauzela 56. mjesto od ukupno 145 država svijeta, te prema procjenama godišnje gubi 4,5 milijardi eura uzrokovanih utajom poreza.

Prema navedenom, možemo zaključiti kako bi u budućnosti Hrvatska trebala usvojiti konkretnu strategiju koja će integrirati mjere, kao što su: porezna rasterećenja obveznika, usvajanje olakšica, sustav javnog financiranja i obrazovanja obveznika u svrhu reduciranja izbjegavanja poreza i porezne utaje kod fizičkih i pravnih osoba.

LITERATURA

Knjige:

1. Jelčić, B. et al. (2002.) Financijsko pravo i financijska znanost. Zagreb: Narodne novine.
2. Jelčić, B. et al. (2008.) Financijsko pravo i financijska znanost. Zagreb: Narodne novine.

Članci:

1. Filipović, H. (2017.) Otkrivanje kaznenih djela i prekršaja utaje poreza / izbjegavanje plaćanja poreza ili pranje novca? Polic. sigur. God. 26. Br. 1. Str. 46.-57.
2. Kesner-Škreb, M. (1995.) Izbjegavanje i utaja poreza. Financijska praksa. 19 (3). Str. 267.-268.
3. Madžarević-Šujster, S. Procjena porezne evazije u Hrvatskoj. Financijska teorija i praksa, br. 1/2002., str. 117-144
4. Šimović, J., Rogić Lugarić, T., Cindori, S. (2007.) Utaja poreza u Rpublici Hrvatskoj i mjere za njezino sprječavanje. Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu (Zagreb). Vol. 14. Br. 2. Str. 591.-617.

Internet izvori:

1. IJF (2018.) Porez na dodanu vrijednost. Dostupno na: http://www.ijf.hr/porezni_vodic/1-08/PDV.pdf (20.08.2018.)
2. IJF (2018.) Porez na dohodak. Dostupno na: http://www.ijf.hr/porezni_vodic/3-04/3dohodak.pdf (20.08.2018.)
3. Johnston D.C. (2011.) Where's the fraud, Mr. President? Dostupno na: <http://blogs.reuters.com/david-cay-johnston/2011/12/13/wheres-the-fraud-mr-president/> (14.09.2018)
4. Marić, Z. (2016.) Reforma poreznog sustava. Dostupno na: <https://vlada.gov.hr/UserDocsImages/Sjednice/2016/1%20sjednica%2014%20Vlade/1%20-%2010.pdf> (22.08.2018.)

5. McCarthy, N. (2017.) The Global Costs of Tax Avoidance. Dostupno na: <https://www.statista.com/chart/8668/the-global-cost-of-tax-avoidance/> (22.08.2018.).
6. *McCarthy N.* (2017.) Which Companies Have The Most Tax Havens? Dostupno na: <https://www.statista.com/chart/11604/which-companies-have-the-most-tax-havens/> (15.09.2018)
7. Ministarstvo financija (2018.) Porezna uprava. Dostupno na: <http://www.mfin.hr/hr/nadzorne-aktivnosti> (21.08.2018.)
8. Porezna uprava (2018.) Dužnici. Dostupno na: <http://duznici.porezna-uprava.hr/> (22.08.2018.).
9. Porezna uprava (2018.) Porez na dobit. Dostupno na: https://www.porezna-uprava.hr/HR_porezni_sustav/Stranice/porez_na_dobit.aspx (20.08.2018.).
10. Porezni obveznik (2017.) Od kojih se poreza sastoji hrvatski porezni sustav. Dostupno na: <http://www.porezniobveznik.net/Korisno/PoreznisustavRH/POREZIUHRVATS KOJ/tabid/172/language/hr-HR/Default.aspx> (20.08.2018.).
11. Sertić, A. (2012.) Porezne oaze: međunarodno izbjegavanje plaćanja poreza i porezna evazija. Dostupno na: <https://www.ijf.hr/upload/files/file/PV/2012/5/sertic.pdf> (12.09.2018.)
12. Sućeska, M. (2018.) Izbjegavanje plaćanja poreza. Dostupno na: www.pkbd.ba/obavi/pdf/porezne%20utaje.ppt (20.08.2018.)
13. Šimurina, N. (2016.) Porezni sustav i mjere porezne politike. Dostupno na: http://web.efzg.hr/dok/fin/nsokol//1. MAO_Porezni%20sustav%20i%20mjere%20porezne%20politike_16.pdf (20.08.2018.)
14. Totaj, D. (2017.) Porezna evazija. Dostupno na: <http://finance.hr/porezna-evazija/> (22.08.2018.)
15. Vranko, A. (2015.) Sprječavanje porezne utaje i izbjegavanje plaćanja poreza. Dostupno na: <https://www.ijf.hr/upload/files/file/PV/2015/7/vranko.pdf> (21.08.2018.)
16. Zuber, M. (2016.) Porez na dobit 2017. Smanjuje se za velike obveznike za 2 posto, a za male čak osam. Dostupno na: <https://lider.media/aktualno/porez-na-dobit-2017-smanjuje-se-za-velike-obveznike-za-dva-posto-za-male-cak-osam/> (22.08.2018.).

POPIS SLIKA

Slika 1. Broj podružnica u poreznim oazama Fornite 500 kompanija, 2017.	11
Slika 2. Troškovi utaje poreza na dobit na međunarodnoj razini tijekom 2016.godine(mlrd. \$).	28

POPIS TABLICA

Tablica 1. Porezni oblici u okviru hrvatskog poreznog sustava.....	4
Tablica 2. Porezni obveznici poreza na dobit, dohotka i PDV-a u Hrvatskoj.....	16
Tablica 3. Popis 50 zemalja koje se pojavljuju u različitim propisima poreznih oaza	10
Tablica 4. Pojavni oblici utaje poreza	16
Tablica 5. Mjere i preporuke za suzbijanje izbjegavanja i utaje poreza	18
Tablica 6. Porezni dug fizičkih osoba koje obavljaju djelatnost u Hrvatskoj, prema županijama na dan 30.07.2016.	25
Tablica 7. Porezni dug pravnih osoba u Hrvatskoj prema županijama, na dan 30.07.2016.....	26

POPIS GRAFOVA

Graflkon 1. Porezni dug fizičkih naspram pravnih osoba u Hrvatskoj na dan 30.07.2018. godine	27
Graflkon 2. Deset zemalja s najvećom utajom poreza u svijetu	27

SAŽETAK

Porezni sustav neke zemlje može se definirati na niz načina, te istraživati s različitim aspektata. Riječ je o vrlo kompleksnom znanstvenom području, koje plijeni sve veći interes znanstvenika, državnih organa, poslovnih subjekata i lokalne zajednice. Razlog tome očituje se u ulozi poreznog sustava s gledišta funkcioniranja nekog gospodarstva, ali i pripadajućeg društva.

Porezni sustavi među državama uvelike se razlikuju. Pri tome se misli na razlike koje se odnose na porezne obveznike i njihove obveze, razlike među poreznim oblicima te slično. Neovisno o brojnim razlikama, na razini svih poreznih sustava jasno je definirana, specificirana i kontrolirana obveza plaćanja poreza. Iako se u tom kontekstu provodi oštra kontrola s najviših hijerarhijskih razina, kao i žestoke sankcije, izbjegavanje i utaja poreza vrlo su česti slučajevi, a u praksi utječu na niz problema. Ove radnje uvelike destabiliziraju ekonomski sustav neke zemlje, a time uzrokuju niz problema. U ovome radu pristupa se upravo istraživanju osnovnih činjenica, specifičnosti i posljedica izbjegavanja plaćanja i utaje poreza.

Godišnje se u svijetu utaji više od 3,1 bilijuna američkih dolara poreza, što čini oko 5,1% svjetskog BDP-a. Hrvatska je na listi zauzela 56. mjesto od ukupno 145 država svijeta, te prema procjenama godišnje gubi 4,5 milijardi eura uzrokovanih utajom poreza.

Prema navedenom, Hrvatska bi u budućnosti trebala usvojiti konkretnu strategiju koja će integrirati mjere, kao što su: porezna rasterećenja obveznika, usvajanje olakšica, sustav javnog financiranja i obrazovanja obveznika u svrhu reduciranja izbjegavanja poreza i porezne utaje kod fizičkih i pravnih osoba.

Ključne riječi: porezni sustav, izbjegavanje plaćanja poreza, utaja poreza, Republike Hrvatska.

SUMMARY

Some tax system can be defined in a different ways and explored from several aspects. It is a very complex scientific area, which increasingly attracts the interest of numerous stakeholders (scientists, state organs, business entities and local community). The main reason for that is reflected in the role of the tax system from the point of functionality of some economy, but also the associated society.

Tax systems across the countries are varying considerably. This involves differences in taxpayers' and their obligations, differences between tax forms ecc. Regardless of the many differences, all of them clearly define, specify and control tax liability and obligations. Although strict controls are being carried out in this context from the highest hierarchical levels, as well as fierce sanctions, avoidance and evasion of taxes are very common cases. They cause serious problems in the economy and society. These actions greatly destabilize the economic system. This paper deals with the study of the basic facts, the specifics and the consequences of avoiding payment and tax evasion.

Tax evasion is over \$ 3.1 trillion US dollars worldwide, accounting for around 5.1% of worlds GDP. Croatia is ranked 56th in a total of 145 world countries, and according to estimates it loses 4.5 billion euros a year for tax evasion.

According to the above, Croatia should adopt a concrete strategy in the future that will integrate measures such as: tax deduction of taxpayers, facilitation, public finance system and education of taxpayers in order to reduce tax evasion.

Key words: tax system, avoiding the tax payment, tax evasion, Republic of Croatia.